

კახიძე

მწერლობა

მე-IX—X საუკუნისა

28948

გამოცემა

მოსე ჯანაშვილისა.

ტფილისი

სტამბ. მ. შარაძისა

1891

Дозволено цензур. Тифლისь, 12 Августа 1891 г.

წინასიტყვაობის მაგიერად

სამეცნიერო ქრისტომატია, რომლიდგანაც ამოვიღეთ „სამკურნალო ტრაქტატი“ და „სასწავლო წიგნი“ რა დროს ხელნაწერია?

დ. ზ. ბაქრაძე ამ კრებულის სთვლის მე IX საუკუნის ძეგლად. იგი ამბობს: „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ (ქრისტომატიის ერთი წერილთაგანია) სწყდებოდა აშოტ კურატპალატის (786—826) მემკვიდრის გვარამ ერისთავთა ერისთავის დროს, ე. ი. იმ დროს: რომელსაც ეკუთვნის თვით მანუსკრიპტი (იხ. საქართველოს ისტორია ბაქრაძისა, გვ. 57) და სახელდობრ ბაგრატ I-ის (826—876) ჟამს (იხ. ივერია 1890 წ. № 6, წერილი ბაქრაძისა).

რომ ეს ქრისტომატია მეათე საუკუნის ძეგლი და არა მეცხრისა, ეს მტკიცდება შემდეგის საბუთით: ქრისტომატიაში ჩართულია „ფსალმუნთა თარგმანების“ ავტორის დაჩის ეპისტოლე სტეფანე მტბევრელ ეპისკოპოსის მიმართ. ხოლო სტეფანე მტბევრელი მე X-ე საუკუნის მოღვაწეა და თვით ტბეთის საყდარიც, როგორც ბაქრაძევე ამბობს (იხ. Кавказъ въ древ. памяти. христ.) და აგრეთვე ისტორიკოსი სუჰბატიც მოწმობს (იხ. მარიამ დედოფლის ვარიანტი

ქართლის ცხოვრებისა) აგებულია მე X საუკუნეში ანუ მეცხრის უკანასკნელ წლებში. „ტბეთის ტაძარი საეპისკოპოსოდ განაწესა აშოტ კუხმა, რომელი აღესრულა 918 წელს. ტბეთის პირველ ეპისკოპოსად იყო ვინმე სტეფანე, რომელმაც შეადგინა გობრონის ცხოვრების აღწერა. გობრონი იწამა 914 წლის ახლო ხანს (იხ. ბაქრაძის *Кавказъ въ древ. пам. христ.*, გვ. 143).

ისტორიკოსი სუმბატი უფრო ცხადად ლაპარაკობს ამ საგნის შესახებ.

აშოტ: ერისთავთა ერისთავმან; რომელსა: ეწოდა: კუხი: ალაშენა: ტბეთი: შავშეთს: და განასრულა იგი: ყოვლითა: განგებითა: და: დასუა: პირველად: ეპისკოპოსად: სანატრელი: სტეფანე: უწყებითა: სულითა: წმიდისათა: და: გარდაიცვალა: ესე: აშოტ: კუხი: ქორონიკონსა: რლს: და: არა: ესუა: შვილი: და ამისსა: შემდგომად: გურგენ: ძმის წული: მისი: ძე: ადარნასესი: დასუეს: ერისთავთა ერისთავად: (მარიამ დედოფლის ვარიანტი).

ქორონიკონი რლს უდრის 918 წელს. ამ წელს მომკვდარა აშოტ კუხი, ძე გურგენ კურატპალატისა, რომელი აღესრულა 891 წელს. აშოტ კუხს ჰყვანდა უფროსი ძმა, ადარნასე, რომელიც გარდაიცვალა 896 წ. მაშასადამე აშოტ კუხის ერისთავთ ერისთავის დრო არის 896—918 წ. და ამ დროს ეკუთვნის ტბეთის ტაძრის აგებაც.

ქრისტომატიის შემადგენელს იოვანე ბერაის

ქრისტომატიის ბოლო წარწერაში შემოაქვს ცნობა, რომ მას უშრომნია და უღვაწნია „მოთაუყვანებითა და წინდგომითა დედის ძმისა თვისისა მიქელისა და ძმისა თვისისა დავითისითა“, ამას გარდა ამავე წარწერაში იგი იხსენიებს მეფე ბაგრატს.

ბაგრატნი იყვნენ ოთხნი: ბაგრატ I (826.—876), ბაგრატ II (958—980), ბაგრატ III (980—1014) და ბაგრატ IV (1027—1072).

ამათგან რომელს იხსენიებს ბერაი, ან რომლის დროს უცხოვრია როგორც ბერაის, ისე მიქელს, რომელსაც თავის მხრით ქრისტომატიის პირველ გვერდზე შემოაქვს შემდეგი საყურადღებო ცნობა:

ქ: ქრისტე ღმერთო, აღიდე დიდებითა საუკუნოჲთა ერისთავთ ერისთავი კვრიკე, რომლისა ბრძანებითა ჳ ნე(ბითა) შეიმოსა წიგნი ესე კელითა მათის მწი(რ) მლოცველის მიქელისითა.

პროფესორი კანდაკოვი კვრიკეს უდრის გურგენს (Подъ именемъ „царя Квирика“ извѣстенъ царь Абхазскій Кирикъ или Куркенъ *). თუ კვრიკე მართლა აფხაზეთის მეფე გურგენია (—1008), და არა კლარჯ-არტანუჯის მხრის ერისთავთ ერისთავი გურგენი (—1012 წ.), ჳ აგრეთვე თუ მიქელის კვრიკე იგივე გურგენია (ჳ ესრეთი შედარება არც შეუძლებელია, რადგან: გორგასალ—კორკასალ,

---

*) *Опись памят. древ. въ нѣкот. храмахъ и монаст. Грузии*, გვ. 20.

გურკა — კურკა, კამბეჩი — გომიში, გუგა — გოკ (სვანურად), ლაშკარი — ლაშგარ (სვანურ), სკლატი — სგალატ (სვან.), ჭაკი — ჭაგ (სვ.), ჭალაკი — ჭალაგი, კვირკველია — გვირკველია და სხ.) მაშინ მიქელის წარწერის ძალით გამოდის, რომ ეს ქრისტომატია შედგენილია არტანუჯის ერისთავთ ერისთავის გურგენისა ზ ბაგრატ მესამის მეფობის წამს (980—1014).

ერთივე იგივე დროს მიქელი რომ იხსენიებს ერისთავთა ერისთავს კვრიკეს და ბერაი-კი მეფე ბაგრატს, აიხსნება მით, რომ მერვე საუკუნის დასასრულიდამ ბაგრატ მესამის გამეფებამდე საქართველო დარღვეული იყო მრავალ ნაწილებად: სანჯასთოკუბად, სანჯანსთაქო კანსთოკუბად, სამამფლოებად (იგივე მამეფელი). მართალია, ამ მამეფელთ, მამფალთა და ერისთავთა ერისთავებს შორის თუმცა ერთ-ერთი უძლიერესი იყო ზ მეფედ ანუ მეფეთ მეფედაც იწოდებოდა, მაგრამ იწოდებოდა უფრო სახელით ზ არა უფლებით. აი ამიტომაც მერვე საუკუნედამ ბაგრატ III-მდე მოჰყვება სხვა ზ სხვა შტო ერისთავთ ერისთავებისა ზ მეფე ანუ მეფეთ მეფეებისა. პირველი შტო (ერისთავთ ერისთავებისა) უფლოზს მესხეთ-კლარჯეთში ზ მეორე-ბერდადვან კლარჯეთამდე ზ ხან-კი ბერდადვან შავი ზღვის პირამდე კლარჯეთითურთ (მაგ. აშოტ დიდის დროს, ან დავით კურატპალატისა გინა მეფეთ მეფისა). თვით ბაგრატ მესამის გამეფების წამსაც ჯერ არ ამოწყვეტილიყვნენ სხვა-და-სხვა მცირ-მცირე ხელმწიფენი. აი სიტყვები ისტორიკოსის სუმბატისა: გარდაიცვალა: ესე: გურგენ: მეფეთ მეფე: ძე:

ბაგრატ: ქართველთა: მეფისა: ქორონიკონსა: სკს
(1008): და დაუტევა: ძე: ესე თჳსი: ბაგრატ: აფ-
ხაზთა: მეფე: *) კურატპალატი: დიდი: და: ეუფლა:
ტაოს: მამულსა: თჳსსა და: დაიპყრა: ყოველი: კავ-
კასია: თჳთ მპყრობლობითა: ჯიქეთიდგან: ვიდრე:
გორანგეთამდე: ხოლო: ადრბადაგან: და შარვანი:
მოხარკე: ყო: სომხითისა: კელმწიფეებითა: ნებიერად:
განაგებდა: მეფე: სპარსთათჳს: მეგობრად: და ერთ-
გულ ყო: სიბრძნითა: და: ძლიერებითა: თჳსითა:
უფროს: სახლეულთა: თჳსთასა: და: რამეთუ: ბერ-
ძენტ: მეფესაცა: შიში: აქუნდა: ამის: ყოველადე:
ღ ამან: ბაგრატ: კურატპალატმან: მოიყუანა: კლარჯ-
ნი: კელმწიფენი: სუმბატ: და გურგენ: ძენი: ბაგრატ:
არტანუჯელისანი: თჳსნი: მამის: დისწულისანი: დარ-
ბაზობად: მის: წინაშე: ციხესა: შინა: ფანასკერტისასა:
და მუნ შინა: შეიპყრნა: იგინი: პატიმარ ყუნა: ცი-
ხესა შიგა: თმოგვისასა: და მუნ: ციხესა შინა: თმო-
გვისასა: გარდაიკვალა: სუმბატ არტანუჯელი: ქკსა:
სლა: (1011) და ეგრეთვე: მასვე: წელსა: შინა:
გურგენცა: გარდაიკვალა: ძმა: სუმბატისი: ქკსა: სლზ
(1012): ხოლო: შვილნი: ამანნი: წარვიდეს: კო-
სტანტინოპოლედ: ძე სუმბატისი: ბაგრატ: და ძე:
გურგენისი: დემეტრე: ბასილი: მეფისა: წინაშე: და:

---

*) გურგენ მარტო სახელით ოდენ ითვლებოდა მეფედ და მეფეთ მეფედაც, თორემ ძლიერებითა და მოქმედებით მისი უფლება ერისთავთ ერისთავების ხელმწიფობას არ გასცილებია.

მათივე: შვილნი: კლარჯთა: მეფეთანი: რომელ: დაშთეს: ამათ: ქუეყანასა: მოისრნეს: ყოველნი: სიკუდილითა: პატიმრობასა: შინა: (მარიამ დედოფლის ვარიანტი). აქედგან სჩანს, რომ მიქელისა და ბერაის მიერ ქრისტომატიის თავსა და ბოლოს მინაწერნი ურთიერთს არ: ეწინააღმდეგებიან, პირიქით ცხადად მოწმობენ, რომ ქრისტომატიის შედგენის უამს ჯერ სანქსიონებზე არ ყოფილა. ამ მრავალმეფობას, ჩვენის აზრით, მოწმობს აგრეთვე ბერაის სიტყვები: „დაიწერა (ქრისტომატია).. სალოცველად მეფეთა ჩვენთა, ბაგრატ მეფისა, და ყოველთა შვილთა მათათავის“ (გვ. 579). სიტყვა „მეფეთა ჩვენთა“, ჩემის აზრით, სწორედ შეეფერება მათე საუკუნეს, როდესაც ისევ მრავალ მეფობა იყო.

დიად, თუმცა ეს სამეცნიერო ქრისტომატია შედგენილია მათე საუკუნეში, მაგრამ მასში მოქცეული წერილები გადმოწერილია უფრო ძველი დროის ნაწერებიდამ. ეს მტკიცდება შემდეგის საბუთებით.

ა) წიგნი: ქართლის მოქცევაჲ: ვითარცა ტალანტი: წინამძღუართაგან: დაფარული: შემდგომად: მრავალთა: ჟამთა: და წელთა: ვპოვეთ: (იხ. სამეც. ქრისტ. გვ. 498).

ბ) ესე კაცისა შესაქმს დაიწერა დედითა იზხნისათა (იხ. გვ. 121).

გ) ქართლის მოქცევაჲს მოთხრობა თავდება აშოტ კურატპალატის (786—826 წ.) მემკვიდრის გურამ ერისთავთა ერისთავის ჟამს.

დ) ქრისტომატიაში ჩართული „სასწავლო წიგნის“ ბიზანტიის იმპერატორთა ტაბლიცა თავდება დასახელებით ნიკიფორე კივრიჯისა (963—969).

ე) ქრისტომატია მკვიდრს ეტრატხეა ნაწერი, სულ 584 გვერდია. პირველი ნახევარი ქრისტომატიისა (255 გვ.) დაწერილია ასომთავრულით, ხოლო მეორე-ჩვეულებრივ ხუცურით. მინაწერები-კი შესრულებულია ან ძველის-ძველ მხედრულით (მაგ. წარწერა მიქელისა), ან მხედრულ-ხუცურით არეულად, ან და მარტო ასომთავრულითა, თუ ხუცური ჩვეულობრივით. ეს ცნობაც საგულისხმოა მით, რომ თვით მე IX—X საუკუნეშიაც ქართველებს განვითარებული ჰქონიათ სამგვარი ანბანი: ასომთავრული, ხუცური ჩვეულებრივი და მხედრული გაკრული ხელი. დღეს განსვენებული არქეოლოგი და პალეოგრაფი დ. ბაქრაძე ამ სამეცნიერო ქრისტომატიას, მიუხედავად მის მხედრულის ხელთ-მინაწერებისა, სთვლის მეცხრე საუკუნის ძეგლად, ხოლო 1883 წელს-კი ამბობდა: „საზოგადოდ ქართული ხელნაწერები მთლად ხუცურის ასომთავრულის ანბანით დაწერილნი მე X საუკუნის შემდეგ თითქმის არ მოიპოვებიან. მრავალხელნაწერთა შესწავლამ ჰირად მე მაინც დამარწმუნა, რომ მე XI საუკუნეში ხუცურ ასომთავრულ ანბანით წერა თითქმის მოსპოვებულსა საქართველოში მისგანვე წარმომდგარმა უფრო მარტივმა გაკრულმა ხელმა (ისევ ხუცურმა) (იხ. უფრ. ივერია, 1883 წ. № 5, გვ. 115).

ისკდრულის შესახებ იგივე პალეოგრაფოსი 1889 წელს ბრძანებს: „მხედრულს, რომელიც ჯერ ისევ ნუსხა-ხუცურს მიემსგავსება, ჩვენა ვპოულობთ, სხვათა შორის, პირველად სომხითის ანის ქალაქის ქართულს ეკლესიაზე (X საუკ.), მეორედ სოუქუს ეკლესიაზე აფხაზეთში (XI საუკ.) და ბაგრატ IV გუჯარში“ (საქარო. ისტ., გვ. 85).

დღეს-კი ვხედავთ, რომ მეთე საუკუნეზედაც ადრე პატივცემულ არქეოლოგის მიერვე მე IX საუკუნისად აღიარებულ ძეგლში არა თუ მარტო ასომთავრული, არამედ თვით მხედრულიცა და ხუცური ჩვეულებრივიც უკვე განვითარებული ყოფილა.

ეს ადგილი ბაქრძეს 1883 წლისა და 1889 წ. ნაწერებიდამ იმიტომ-კი არ ამოვიღეთ, რომ, მის სხვადა-სხვა დროის ნაწერებ შორის, წინააღმდეგობა გვეჩვენებინა, არამედ იმიტომ, რომ დღეს ჩვენი მიზნისათვის სრულიად საკმაოა დახელოვნებულ პალეოგრაფოსის ჩვენება: „მე X—XI საუკუნის შემდეგ ასომთავრულით წერა თითქმის მოისპოვო“.

ვ) მართლწერა დედნისა ერთგვარი არ არის. სჩანს, რომ ქრისტომატიის შემადგენელს დაუცავს ისრეთივე მართლწერა, როგორც დედნებში ყოფილა. მაგ. ზოგ წერილში იხმარება მარტო თითო წერტილი წინადადების დასასრულს, ზოგში თითო წერტილივე თითქმის ყოველი სიტყვის შემდეგ, ზოგში ორ-ორი წერტილი ან ყოველი სიტყვის ბოლოს, ან მთელის წინადადებისა ღ სხ. ამას გარდა ზოგჯერ არის

შემაერთებელი ნიშანი (ქვემოდგან ანუ ზემოდგან), ზოგში ნახმარია აპოსტროფი (') ზ სხ. აქედგან სჩანს, რომ, თუ ქრისტომატიის წერილები ერთის საუკუნისა ყოფილიყო ან ერთი კაცის ნაწერი, მართლწერაჲ ერთივე იგივე იქნებოდა ამ უზარმაზარ წიგნში და არც ქრისტომატიის შემადგენელი ბერაი იტყოდა ამას:

„არა დავფარე სწრაფაჲ სულისა ჩემისაჲ ზ შეუდგე კეთილსა გულს მოდგინებასა მე ცოდვილი და უნარჩვეესი ყოველთა მეწესეთაჲ იოვანე ბერაი და ვავასრულე წმიდაჲ ესე წიგნი (შემდეგ ჩამოთვლილია ქრისტომატიის წერილები): კაცისა შესაქმს, წიგნი თუალთაჲ, და სახის მეტუელი, და იზოლიტე, და ქართლისა მოქცევაჲ, და ცხორებაჲ ნეტარისა მის და დიდებულისა მღუდელ მოძღუორისა იაკუბ ნისიბელისაჲ, ზ თარგმანებაჲ ზოგთარე ფსალმუნთა დავითისთა“. მაშასადამე ბერაის მხოლოდ მზა-მზარეული წერილები გადუწერია.

და ზ) ქრისტომატიის ერთი წერილის თარგმანებაჲ ფსალმუნთაჲ-ს ავტორი დაჩი სწერს სტეფანე მტბევრელს: „ღირსო მამაო, წმიდაო ებისკოპოს სტეფანე, ქრისტეს გამორჩეულო მამფალო... მრავალ გზის მინდა ხილვაჲ შენი კურნებისათვის საღმობათა სულისა ჩემისათა, არამედ სიშორისაგან და რუდუნებისაგან უცალოვებისა ჩემისა ვერ ღირს ვიქმენ თავყვანისცემად შენდა“...

მაშასადამე ქრისტომატიის „თარგმანებაჲ ფსალმუნთაჲ“ დაწერილია სტეფანე მტბევრელის თანამედროვესაგან.

ყველა ამ საბუთების მიხედვისაგამო „სამეცნიერო ქრისტომატიილამ“ ამოღებულ წერილებს ჩვენ წავაწერეთ „მწერლობა მე IX—X საუკუნისა“, ე. ი. დასაბამად ამ მწერლობისა მივიღეთ „მოქცევაჲ ქართლისაჲს“ უკანასკნელი ქორონიკონი (826 წ.) და ბოლოდ ბაგრატ მესამის გამეფის წელიწადი (980 წ.), საილგანაც იწყობა მრავალგვარ ხელმწიფეთა დამხობა ჭ გაძლიერება საქართველოსა, იწყობა ის ბრწყინვალე ხანა ქართველთ ისტორიისა, ოდესცა ჩვენი მამული შეიქმნა ვრცელ საიმპერიოდ (სახელმწიფოდ), რომლისაგან „შიშიაქუნდა“ თვით საბერძნეთის იმპერატორსა, ჭ რომლის შესამუსრავად ამაოდ იბრძოდნენ ჯერ არაბნი ჭ მერე ნახევარი მსოფლიოს დამპყრობნი მონგოლნი. ბაგრატის მიერ ჩაყრილ საძირკველზე აგებულ შენობას შეელოვნენ ეს გრდემლნი მსოფლიოსანი ჭ საქართველო-კი მაინც ვერ დაიმონეს; პირიქით, ამ ძლიერებისა და სიბრწყინვალის საძირკველზედ ქართველმა ისე მკვიდრად და ყურსად მოიკიდა ფეხი, რომ შემდეგში, პოეტისა არ იყოს, თვით შავთა დროთაც ვერა შეჰცვალებს მის გული ანდამანტისა.

შენიშვნა: აქვე უნდა აღვნიშნო ერთი გარემოება. ბერაის მიერ ქრისტომატიის ბოლო მინაწერში (გვ. 579) არის ერთი ადგილი, რომელიც ჯერ არავისაგან არ არის ჯეროვანად წაკითხული. აქ ცხადად სწერია „აღვ რდე“. აღვ-ს შემდეგ

არის ერთი ასო, რომელიც, თუმცა საკმაოდ გადა-
ლეულა, მაგრამ მაინც ცხადად ეტყობა, რომ ეს
უნდა იყოს ან მ და ან ზ. (ხუცურ ნაწერში ეს ასო-
ები ერთმანერთს ჰგვანან). გარდა ამისა ადგ-ს თავზე
უზის ქარაგმა. ამ ზ-სი თუ მ-ს შემდეგ კიდევ არის
ერთი ან ორი წაბლალული ასოს ადგილი. აგრეთვე
წაბლალულია ად-ს შემდეგი ასოები (რიცხვით სამი
თუ ოთხი) და თვით ე-ც ისე სწერია, რომ იგი ან
მართლა თავმოტეხილი ე-ა და ან წ-ს ფეხი. ჩვენის
აზრით აქ უნდა იყოს ნაჩვენები ან ქორონიკონი და
ან ბიოგრაფიული ცნობა ბერაიზე. პირველ შემთხვე-
ვაში ეს ადგილი უნდა წავიკითხოთ ასრე: „აღვამსე-
რდ წელსა“, მეორე შემთხვევაში „აღვიზარდე“...
ჩვენ ეს უკანასკნელი მართალი გვგონია. ბერაი ამ-
ბობს „შევსწირე (ქრისტომატია) შატბერდს, საყო-
ფელსა წმ. ღვთის მშობლისასა, რომელსაცა შინა
აღვიზარდე... (ანუ, მეორე წაკითხვით, : აღვამსე რდ-
წ...), სალოცველად სულისა ჩემისა ცოდვილისა“...
რომ აქ მართლაც „აღვიზარდე“ უნდა იყოს და არა
ქორონიკონი, მტკიცდება მით, რომ ქორონიკონი-
რდ უდრის 884 წელს, ხოლო ქრისტომატია-კი,
როგორც ზევით დავინახეთ, შედგენილია მეთექვსეუ-
ლწეულში. ყოველ შემთხვევაში ამ სიტყვის გადაჭრა-
და სიმართლის აღდგენა მიმინდვია მომავალ მკვლე-
ვართათვის.

ტექსტი ქარაგმა გაუხსნელად (ხოლო ბოლოს

ამ გვარ სიტყვების ახსნით) იმიტომ დავბეჭდეთ, რომ შკითხველთათვის რაოდენათმე გაგვეადვილებინა გაგება იმ აუარებელ ძველთა დროთ ნაშთთა, რომლებითაც კიდით კიდე მოფენილია მთელი საქართველო.

მ. ჯანაშვილი.

მწერლობა

მე-IX—X საუკუნისა

I

შატერდის სამეცნიერო ქრისტომატიიდან ამოღებული
სამკურნალო ტრაქტატი*).

თვი: და: თქოვა: ოცდაათსა: თ
: ლ : ავსა: სიტყჲ მკოჲრნალთა:
ბან: რი: მოასწავებს: ასოთა:
გოჲვამთა: კასთასა: და:
ბადებასა: შინა: მათსა: და
არს: იგი: სიტყჲ: გამოქრებოჲლი:

ბ დაბადებასა კორცთა ჩნ
თასა¹⁾): ჳეშმარითთა გამო
ძიებითა შემძლებელარს ყი²⁾)

*) ნიმუშად იმისა, თუ რა გვარ გაუკეთესებულ და განვი-
თარებულ ენით უწერიათ ჩვენთა მამა-პაპათა და რა გვარი მა-
სალა უძლევიათ მე-IX—X საუკუნის სამეცნიერო ქრისტო-

კაცი. გოჯლისხმის ყო
ფად. ძალისა მისგან რი ³⁾
მოესწავების. ბოჯნებისა
გან თჯისა გამოცნობი
თა მით. და ცხორებითა
გრძნობითა მით: . :

და რ ⁴⁾ ბოჯნებაჲ ყოველისა კა
ცისაჲ არს მოძღოჯარ
მისავე. ად ⁵⁾ შესაძლებელარს
გამოვაცხადოთ. რი ³⁾ იგი
კოჯალყვეს. ბრძენთა მათ
მეცნიერებისა მისისათჯს.
წიგნთა შინა. ზა მიწვენით
რლითა იგი რიმე იცნობა. ვრ ⁶⁾
არს ადგილი ყლოთა ასოთაჲ
რნი არიან ჩნ შს ⁷⁾: .: . .:

მატიის შემადგენელთ დაჭაბუკებულ და დავაჟკაცებულ მკი-
თხველთათვის,—მომყავს, ავტორისავე ნაწერის წეს-რიგითა და
ქარაგმის გაუხსნელად, ამ ქრისტომატიის (შატბერდის კრებუ-
ლი) ერთი ადგილი, სახელდობრ, მე-30-თე თავი წერილისა
«კაცისა შესაქმს.» დედნის ტექსტი ასომთავრულით დაწერი-
ლია. ქარაგმიანი სიტყვები: ხ (ხლო), რ (რამეთუ), ლი
(ღმერთი), რა (რათა), კა (ხმაჲ), რი (რომელი), მთ (მათ),
ზა (ზედა), ჩნ (ჩვენ), შლთა (ყოველთა), შლი (ყოველი), რნი
(რომელნი), ში (ყოველი), ჯეროვნ (ჯეროვან), რიმე (რომე-
ლიმე, რაიმე), რლარს (რომელარს), ძლდ (კვალად), მკკო-
ვეთოჯ (უკუეთუ) და სხ. (იხ. ბოლოს).

რეს⁸) იგი გამოიძიეს მას შინა
 გამოცხადებითა. კორ
 ცთაჲთა. და განპებითა
 წყლოვლთაჲთა. და რიმე
 გოვლისხმაყვეს თოვ რაჲსა
 თვს. დაებადა ყი ასოჲ.
 გოვამისაგანი. და იყო იგი
 მოლოჯაწეთათვს მაოჯწ
 ყებელ. განმარტებითა რლ⁹)
 სა შინარს სროვლი გოვლის
 ხმისყოფაჲ: . :

ბ ოკოეთოვ ვისმე ენებოს
 რა¹⁰) ეკლესიისაგან მიიღოს
 სწავლაჲ მისი. რა არა ოვ
 კმდეს. გარეშტა მათგნ
 რაჲმე. რ ესრტ ჯეროვენ
 ებით თანააც. სამწყსო
 თა მათ სოვლიერთა. სიტ
 ყსაებრ მაცხოვრისა. ვდ¹¹)
 არა ისმინონ კჲ ოვცხოჲ
 საჲ მის. ხ¹²) აწ მიეჰმართოთ
 სიტყოვასა მას. და ვთქოვ
 ათ. მსგავსად ძალისა.

სამთა ამათ ვხედაფთ. ბოვ
 ნებასა შინა კორცთა ჩნ
 თასა. რლთათვს დაბადე
 ბოვლარიან ყნი ასონი ჩნნი

რამე სიცოცხლისათვის. და რამე
სიმდიდრისათვის. სიცოცხლისა
და რამე დადგრომისათვის
შობისა. და დამტკიცებისათვის
ნათესავობისა. ხ რნი არიან
ჩნ შს ასონი შემდგომნი
ამათნი. ვერეგების მათგან
ცხორებაჲ კაცისაჲ.

ად სამთა მათ შინა ვხედა
ვთ. თავსა. გოჯლსა. და
ღვძლსა. ხ შემატებაჲ ბოჯ
ნებისაჲ. კეთილთა შინა იქმ
ნების სიმდიდრისაგან. სიცო
ცხლისა. რი მოენიჭა კაცსა
რლარს ჳოჯრჳერი. რლსა შინა
არიან საგრძნობელნი:

რ ესენი ვერ მოგოჯცემენ სიც
ოცხლესა. რ თჯნიერ ამათსა
ცა შესაძლებელარს ცხრბჲ
ჩნი. დაღაცათოჯ არაარს
ცხორებაჲ ჩნი. გემოჲ ვნებ
ითი. თჯნიერ მათსა:

ბ მესამს იგი ესეარს. რლისა
გან იქმნების დადგრომაჲ
შვილიერებისაჲ. და დამტკი
ცებაჲ ნათესავობისაჲ:
და სხოჯანიცა არიან გოჯ

ამსა შინა. რნი ეზიარებიან
ამათ. შემატებასა შინა,
და სარგებელსა. ვა ¹³) მოკცელი
და ფირტკ: რ ფირტკ არს. რი აგ
რძნობს. ცეცხლსა მას გოკლისა
სა. და მოკცელი მიიღებს
ქამადთა. ჭოჯრჭერთა მათ
თჯსთა შინა. აწოდეს ამათ
ზა განყოფილარს. აგებოჯ
ლებად. ბოჯნებისა ჩნისად
ჩას რ ძალი. იგი ცხოველი. არა
ხ ერთსა პირსა ზა. არს ჩნ
შს. ად განოჯყენა. მიზეზ
ნი იგი ბოჯნებამან. თითო
ვეოჯლთა ასოთა. და თი
თოვეოჯლი მათგანი. იძოჯ
ლებოჯლარს შეწვენასა. თჯ
რთიერთას. ხ რი ძიებოჯლარს
კრძალოჯლებისათჯს. სიცო
ცხლისა. და განშოჯენებისა
თჯს ბოჯნებისა. მრავალარს
და დაწვალებოჯლო. განყოფ
ასა შინა თჯსსა:

ად მნებავს. რა ¹⁰) პირველად გნ ¹⁴)
ოჯყო შემოკლებით. რლსა
შინაარს. დგომად ცხორ
ებისა ჩნისად:..

ბ ნივთი იგი გოჯამისაჲ ული ¹⁵)
თოჯრთ. სამრდისოარს

უღთა ასრთმან და აწ თნა ¹⁶)
წარვჰკდეთ. სიტყუსა მისთჳს

რ სიტყოჲაჲ ბოჲზნებითი არას
გოჯარგებს. აწ გამოკოჲჯლ

ევისათჳს. შემოკლებით. რ
ცხადარს უღთათჳს. ვდ

ბოჲზნებასა შინა ჩნსა. პო
ენილარიან. სტჳქისნი ესე.

ამის სოფლისანი: იგი იუხს რ არს

მიტყჳ ნაწილსა სიტყოჲასა
სა. და ყინელისასა. ნო

ტიისა. და სიკემელისასა. მინა
და რ ვხედავთ ვდ. სამნი.

არიან ძალინი. რნი განაგ
ებენ. სიცოცხლესა: ერთნი

მათგანი განატფობს. ვოჲ
ამსა სიცხითა

თჳსითა. და მეორს იგი ძალი
ნოტია ჰყოფს. სიმკოჲჯრ

ვალესა. რა ¹⁰) იყოს განსწი
რებით შეზავებაჲ მისი.

და რა ¹⁰) არა წარწყმდეს
ტიაჲ. სიმძაფრითა მკოჲჯრ

ვალებისაჲთა. და კლდ
არა დაშრტეს სიმკოჲჯრვალს:

გარდარეოვლებითა მით.

ნოტიობისაჲთა:

და ძალი იგი მესამს. შემკ
რებელარს განზნეოვლთა
მათ შეერთებითა იოგთაჲთა
რნი შენაწევრებოვლ
ზრიან. ყლთა ასოთა და
ლითა მითა მოძრავითა.
თავით თვსით. ხ ოდეს ძალი
მოაკლდეს. იქმნეს ასოჲ
იგი მკოვდარ. და დაკლებ
ოვლ. სოვლისა მისგან მო
ძრავითა თავითვსით.

და ჯერარს პირველად
ამისა. რა ¹⁰⁾ განვიცადოთ.
სიმტკიცითა დაბადებაჲ.
ბოვნებისა მის ჩნისა
კორციელისაჲ. აწ რაჲსა
თვსარს ასოჲ ესე მაგარი
და კოვრივი. არა შემწნარებე
ლი. ბოვნებისა მის მგრ
ძნობელისაჲ. რლარინ
ძოვალნი ჩნ შს:

და ვა ⁽¹³⁾ იგი მცენარენი ქყნისა
ნი: რლთა აქოვს ნაწილი
რაჲმე სიცოცხლისაჲ რ ⁴⁾ იზ
არდების და იპოხების. და

არა სიკოჯრივი იგი რღოარს
მას შინა. მიმღებელი არს
გრძნობისაჲ: ამისთვის ჯერ
არს. რა ¹⁰) იყოს მას შინა ძა
ლი. სიჩქოესაჲ: შემ

წყნარებელი კოვალისაჲ:

მა ¹³) იგი ცკლმან რაჲ შეიწყნა

რის. ტუფარი ბექდისა გან.

რ სწორებით აქოვს. შეზავე

ბაჲ. ნოტიისა და კმელისაჲ

რ დიდად ნოტიებამან. არა

შეიწყნარის ტუფარი ბექდი

საჲ მის. და არცალა კლდ

სიკოჯრივემან შეიწყნარის

მსგავსად მისა. და ესე

ამისთვის იყო. რა ¹⁰) აკლდეს.

ცხოველთა. ოკპატიოსნ

ესი იგი საგრძნობელი. ვიტყ

ვთ. შეხებასა:

და რ გოჯამნი იგი ჩიკლნი:

ნაკლოვლნი სიკმელისაგან

არიან განოკმარტველ და

ოკძრავ: ვა იგი ღროვბე

ლი ზღვსაჲ. რი იპოხების

და იზარდების ზღოვასა

შინა. დიდად ნოტიობისა

გან. და არა აღიძრვის:

ამისთვის შეიძინეს ძოვალნი
ესე მაგარნი. და კმელნი
და შეიხვნეს ნოტიითა კორ
ცთაჲთა. და იქმნეს შედ
გმოვლ. და შენაწევრებოვლ
ერთი ერთსა. და შეძერწოვლ
ლარითა. და ამისგამო შე
იერთა გოჯამი. და განსროვლ
და. და დადგა. განს
წორებოვლი ძლიერი. და იქმ
ნეს ძოვალნი იგი კმელნი
და მაგარნი. მტკრთველ კორ
ცთა მათ მიძიმეთა. ნოტი
ისაგან. და მას შინა
არა არიან ძოვალნი გან
შოვრებოვლ. და განყოფილ
კორცთაგან:

მკვკოვეთოვ არა იყომცა
კაცი ოვძრავ. მდგომარს.
ერთსა ადგილსა. მსგავს
ად ხეთა. და არამცა იყო
მიმო მავალ ფერკითა.
და არცა მოქმედ კელითა
შესაწევნელად ცხორებისა
ამისთვის არს კაცი. ჭოვრი თვთ
მოძრავი. სოვლითა კელმწი
ფს. ნებასა თვსსა. შეძერწ

ოული. ლართაგან: მრავა
ლთა. ამის გამო იქმნეს
ლონენი კელთანი, და მრ
ვალ სახენი მსახოზრებანი
მისნი შოჯენიერნი.

ყლთა ლონეთა შინა:

და მისგამო იქმნა. ძრვაჲ
კელისაჲ. და მიმო ღრეკაჲ
თავისაჲ. და საქმს ლაწ
ოჯთაჲ. და დაწოჯხვაჲ
და ახილვაჲ თოჯალთაჲ.

და სხოჯანიცა ძრვანი

იოგთანი. ლართაგან რნი

შეიოქებიან. და განიმარ

ტებიან. და ძალსა მას

მავალსა აქოჯს. მოძრა

ვობაჲ სრბისაგან სოჯ

ლისა ნებსით განგებითა

ყლთა ასოთაჲთა. ხ ძირი

ლართაჲ მოძრაეობისაჲ

ყი აჰკაჲ არს თავისაჲ:

ამიერიითგან არლარა გკემს

ძიებაჲ ასოთათჱს ცხო

ველთა. ვინაჲთგან გან

ცხადებოჯლარს. ძრვაჲ

საქმეთა მათთაჲ:

და რი ¹¹⁾ გოჯოჯწყებს. ვდ ტჯნარს

მიზეზი სიცოცხლისაჲ საქმს
ესე რი გამოჩნდის ვნებისა
გან მისისა. რ ოდეს იგი ეცის
რამე აპკასა ტვნისასა
წყლოვლებაჲ. მწრაფლ მო
იწიის სიკოვდილი. და არღა
რა დაშთის ცოცხლებით წყ
ლოვლებისა მისგან. რღარს
იგი საძირკოველისა. რღსა
ზა აღშენებოვლარნ გოდოლი

ბ რეს მიდრკის საძირკოვველი
დაირღვს ზა კერძოჲცა
მისი. რ ჭეშმარიტად ტვნირს
მომცემელი სიცოცხლისაჲ

ღა კლდ ვხედავთ ვდ ¹¹⁾ ყი ²⁾ რი ³⁾
განეშოვრის სიცოცხლესა
მიიქცის საქმს მისი ყინელ
ად. და წარვიდის მისგან
მკოვრვალებაჲ: ამითცა
კლდ ოვწყით ვდ სიმკოვ
რვალსცა მიზეზი არს. ზი
ცოცხლისაჲ. რ რღსა იგი
მოაკლდეს იგი მკოვდარ
იქმნეს. და მისითა არსებითა
არს სიცოცხლს ცხოველთაჲ.

ბ დაწყებაჲ და ძირი ამისი
გოვლი არს. რღისაგან გამ

ოვლენ. ნესტოვნი მრავალნი.
და განეზავების სოკლი
ცხოველი მათ მიერ. ყლსა
გზასა. სიმკოვრვალითა
ცეცხლებრითა:

რ სიმკოვრვალესა ოვკმს
საზრდელი ბოვნებითი. დგო
მისა მისისათჳს. რ ვერ მდგ
ომარს არს ცეცხლი თავით
თჳსით. გარნა შემოსლვითა
შს მისსა. რლითა იზარდე
ბოდის. ამისთჳს ნაკადოჳ
ლნი სისხლისანი. გამოვლენ
ღჳძლისაგან. ვა სოკლი ლარ
თაგან თჳნიერ წყლისა. შეკ
რებოკლი სოკლითა მკოვრ
ვალითა. ყლისა მიმართ გოჳა
მისა. რა ¹⁰) არა განიყენენ
ორნი იგი. და წარწყმდეს
ცხორებაჲ:::

რ განმრავლებაჲ ერთისაჲ
ერთსა ზა. განმრყოჳნელი
არს ცხორებისაჲ. ხ მდიდ
არი. და რლსა არა რაჲ
ოჳკმს. არარაჲარს გარნა
ლი მხოლოჲ. ხ კაცსა
ოჳსოჳსოჳრებისა. და ოჳლონო

ვებისა მისისათჳს ოჯკმან
მიზეზნი მჰყრობელნი ბოჳ
ნებისა მისისანი.

ამისთჳსცა სამნი იგი ძალნი.
რნი მოვაკსენენით. ვდ მთ.
გამო დგას გოჳამი. ოჯკმს
ოჯკოჳე მათ ნიეთი. მისა
ღებელი დგომისაჲ. და სიმტ
კიცისა მათისათჳს:

b წყაროჲ იგი სისხლისაჲ. რლ არს.
ღჳძლი. ნიეთიარს მზრდელი.
საჭმელთა. და სასოჳმელთა
მიერ. ვა ¹³) თოვლირაჲ და
ღვის მწოჳერვალოთა ზა
მთათასა. და ნოტიობამნ
მისმან. აღადგინის. და გა
ნამრავლნის წყარონი
წყალთანი. კევენებსა ოშ
მთათასა. და სიღრმისაგნ
მისისა შეიწოჳრის და შეიწ
რდის. ნოტიეზაჲ იგი ვდს ¹⁸)
გამოსცის ნესტოჳთა მრ ¹⁹)
და აღდგიან წყარონი წყ
ალთანი:..:

b სოჳლი იგი მყოფი გოჳლსა
შინა. მოიღებს საზრდელ
სა თჳსსა. ასოჲსა მისმრ

მოძმისა თვისისა. რლარს
ფირტვ. რლ იგიარს ჭოკრი აე
რისა მომყვანებელი ნეს
ტვსა მის მიერ. რი ³⁾ შეადგს
პირისაგან. და მით მოიზი
დავს საშოკმინველსა: აერი
საგან გარეშტ:

და შს მისსა მყოფარს გვ
ლი. სახსდ ყოფისა ცეც
ხლისა მის მოძრავისა მდს ²²⁾:

და ¹³⁾ ვა საბერველითა
მჭედელთაჲთა. შემოიკრების
ნიაფი წოჯლილი. აერისაგან
მახლობელით. აღავსის.
ჭოკრი თვისი. და აგრილ
ობნ სიმკოჯრვალესა
მას ცეცხლის სახესა.

და მერმე მისცის ნესტოკთა
გოჯლისათა. მკრთომალეთა.
ამას დაოჯცხრომელად
იქმს. რლსამე შოლ
ებით. მოიღებს გარეშტ.
და რლსამე განგდებით.
განაგდებს შინაგანით:

ბ მე ვჭგონებ. ვდ ¹¹⁾ ესეარს მი
ზეზი სოკლთქოკმისაჲ
რი ³⁾ იგი მოოკედის კაცსა

არს სახისაგან.

ბ ოდესმე ოკცალო რაღასა
განმე იქმნის გონებაჲ გინა
თოჲ დაყოვნის ჟამ
სა ძილისასა. განსოკვნები
სათჲს კორცთაჲსა:

ად ⁵) საშოკმინველი არავე

დასცხრების. დაღაცათჲ

არა შეოკდგის ნებაჲ

და მე ვჰგონებ გოჲლისა

თჲს. რჲს იყოს იგი შეცვ

ოჲლ ფირტჲსაგან. ოჲკოჲ

ანაჲთ ²¹) კერძო. ვღ ¹¹) შემო

კრებაჲ და განმარტებაჲ

მისი. მიზეზიარს ძრვისა.

ფირტჲსაჲ:

ამისთჲს ფირტჲ აგებოჲლიარს

თხელად. ღროჲბლის სახედ

მრავალ საღინელ შეძერწოჲლ

ყიასა თანა. და რჲს

მოკრბის. და შემოიოჲის

შეიწრდის სოჲლი იგი მას

შინა. გამოჲკრთის პირი

საგან. ხ რჲს განიკსნის

და განემარტის. მოზიდვით

მოიზიდის. არისაგან

სოჲლი და ესე არს მიზეზი.

- რლითა სოკლსილებს კაცი.
მრჩობლითა მით ცეცხლებ
რითა. მდს ²²) მდგომარს
- რ საკოვთრებაა. სიმკოვრვა
ლისაა არს ძრვაა მოქმე
დებისაა. და გვხილავს.
დაწყებაა მისი გოკლსაშინა
და დადგრომითა ძრვისაა
თა. ესე ასოა რი ³) არნ მოღე
ბითა თირტვსაათა აერი
იგი მდგომარს მისთანა მს. ²²)
- და ამისთვის ოღეს აღემატის.
მკოვრვალებაა იგი. ოჯფრომს
ზომისაარნ. სოკლის
ლებაა იგი მწრაფლ. ზადს.
ზა ²³) მალლად. კოვეთით ჟამ
სა კოვრვებისასა:
- და სხოვათაცა სენთა ვდს ¹⁸)
ბოვნებაა იგი აზმნობნ.
დაშრეტასა აღსა მას. მკ
ოვრვალებისასა. მოღები
თა მით ჰაერისაათა. ახ
ლად ზადსზა. ²³) და რ ბოვნე
ბაა ჩნი გლახაკარს. და
ოვკმან მას მიზეზნი მრავ
აღნი. დგომისა მისისათვს.
არახ ²⁴) ჰაერთა მით მაგრილ
ობელითა:

სიმკოვრვალესა გარეშტთ
მსგავსად ცხოველთა დგო
მისა. ად ⁵⁾ ოკემს მას სა
ზრდელი მპყრობელი. და მო
მგებელი. და ამისთვის საქ
მლითა. და სასოკმლითაგან
სროკლდების ნაკლოვლევ
ანებად იგი. რლარს კორ
ცთა შინა ჩნთა. ძალისა.
მისგან მომყვანებელისა

და არს შეწვენაჲ ამის
მკოვრვალეებისაჲ რლ
არს გოჯამსა შინა საქმი
თა მით ბოკნებისაჲთა.

რ ოკზეშთაესი იგი ასოთაჲ
და ოკმთაერესი გოკლი არს
ვრ ⁶⁾ იგი ვთქოკთ. მიმწვენელი
მკოვრვალეებისაჲ მის
სოკლიერისაჲ. და ცხოველე
ბისაჲ. ყლთა შინა ასოთა
რი ³⁾ დაჰბადა დამბადე
ბელმან. რა ¹⁰⁾ იყოს იგი მპყრო
ბელ ძალითა თკსითა ყლი ¹⁴⁾
სა გოკამისა. და ესე ამის
თკს რა ¹⁰⁾ არარაჲ დაშთეს
განგებისაგან მისისა ოკქ
მად. და ოკრგებად.

და ამისთვის იქმნა ადგილი
გოვლისაჲ. ოკოკოვანა კერძო
ფირტუსა. და დადგრო
მითა ძრვისა მისისაჲთა.
მოიღის ფირტოვმან
მისა. და განაერცის შეწ
ყნარებისათვის ჰაერისა
და შეაჭირის. განსავალ
თა მათ ნესტოვთა. საშ
ოკმინველსა შინა განსა
ღებელად. ნეშტისა მის
დაშთომილისა მისგან:

და ადგილი სტომაქისაჲ არს
მახლობელად გოვლისა წი
ნაჲთ კერძო. რა ¹⁰) განატ.
ფობდეს მას. რა ¹⁰) იყოს წარ
მართებოვლ საქმეთა.
შინა თვსთა. და მითოვალ
ვასა ჭამადთასა.

რ სადინელი ჭამადთაჲ და
სოვლისაჲ. მახლობელარიან.
ოკრთიერთას. შეტყ
ოკვებით. სიგრძით ოკრთი
ერთას. ერთპირად. და შთა
სლვაჲ იგი პირველად
ორთაჲვე მათ ერთისა
გან გზისა არს:.

ბ რუს მიიწიოს შინაგან სიღრ
მესა. ნოტიებისა მის მიმართ.
რლარს ღუძღლსა შინა
დაოჯტევის ნოტიებასა მას
საკოჯთრებაჲ იგი მკოჯრ
ვალეებისაჲ მის ცეცხლებრ
ისაჲ. რი ³⁾ იგი მსგავს არს
ფერსა სისხლისასა.

ღა ღუძღლისაგან გამოვლენ
ორნი განსადინელნი.
მიმსგავსებულნი ღართა
რლთა შინა არს სოჯლი და
სისხლი. რა ¹⁰⁾ იყოს სისხლი.
მდინარს შეწეენითა მკოჯრ
ვალეებისაჲთა. მისლვად
და განფენად ყლსა შინა
გოჯამსა. და ყლთაგან
ძარღოჯთა განიყვის. და
განიბნიის ყლთა შინა ასოთა

ღა არნ ესე შეერთებითა.
ორთა მათ ძალთაჲთა
რნი იგი არიან განმაცხოვე
ლებელ და მთავარ. ვიტყუ
მკოჯრვალეებასა. რი ³⁾ მიაწ
ევს ნოტიასა განგებასა
მას ძალისა ცხორებისა
სა. რლ იგი არს აჰკაჲ თა
ვისაჲ:

რლისაგანარს ძრვაჲ ყლთა
იოგთაჲ. შეოქვაჲ. და
განმარტებაჲ ლართაჲ რი ³⁾)
ძრავს ყლთა ასოთა გოჯ
ამისათა. და მით იზარდე.
ბინ. და ორძინ შეერთებითა
ორთა მათ ძალთა წოჯლი
ლადთაჲთა. რლარს ტჯნი.

და ზრდითა მისითა კლდ ¹⁷⁾)
იზარდების აპკაჲცა. რი ³⁾)
იგი ჰმოსია ტჯნსა. და აპ
კაჲ ესე ნიეთიარს. რი ³⁾)
აწოვებს. ზსთგან ვე ²⁵⁾) ქოჯსდ
მდს. შემცველ მრავალთა
მათ. რლ არიან გოჯნი.
ზოჯრგისანი. და ზრდაჲ იგი
კლდ აწოვებს ტჯნთაჲცა მთ
რნი არიან ყლთა შინა ქოჯ
ალთა იოგთა. და ლართა
განიყვნიან. და თითოვეოჯლმან
მივლის გზაჲ თჯსი:

და ვრ ⁶⁾) შთავიდის იგი სტომ
აქად. არა დასცხრის ვდს ¹⁸⁾) და
ადნვის იგი მკოჯრვალებითა
თჯსითა. ვა ¹³⁾) ბრძმედმან. და
მიავლინის იგი მისადინელთა
მათ რლ შეოჯდგან. და გან.

იყვის ყშირი (?) წოვლილისაგან
და წოვლილი იგი მიიწიის სადი
ნელთაგან. თვსთა ღვძლად
ხ ყშირი იგი განვიდის. ადგილ
თა მათ ვრცელთა ნაწლე
ვად. და დაადგრის ჭამადი
იგი ჟამ რაოდენმე. ადგილ
სა თვსსა. რა ¹⁰) არა მწრაფლ
განვიდეს. ლ დაოვცადებე
ლად ოვკმდეს კაცსა ჭამად
და ოვცალო იქმნეს მისგამო
მსგავსად პიროვტყოვთა.

და საკმარ არს ღვძლისაგან
შეწვენად საქმითა მკოვრ
ვალეებისაჲთა. რა ¹⁰) შეცვალ
ნეს. ნოტიანი იგი მიმავ
აღნი და შექმნეს სისხლად

ბ ადგილი ღვძლისაჲ შორავს
გოვლსა. რ ⁴) ვერეგებოდა ვრ
მცა იყო ასოჲ იგი მთავ
არი. რლარს ძირი ძალისა
მის ცხორებასაჲ. შექყლე
მოვლ სხვსაგან. და განმცარ
ყოვნა. გოვნებაჲ მკოვრ
ვალეებისაჲ. შთასად
ინელმან მან ლარიანმნ
რლსა ჰრქვან კორკი:

ამისთვის იქმნა მისაგალი
გოკლისაგან ღუძლად. რი ³⁾ მი
აწევს. სოკლსა მას ცეცხ
ლებრსა. და იგი არს განმგე
ბელი ყლთა ძრვათაჲ და
სლვათაჲ. ამისთვის ღირდა
რა ¹⁰⁾ აქოვნდეს მათ საფა
რველად კემხაჲ. რი ³⁾ იგი შედ
გმოკლარს ძოჯალებითა
და იოგებითა მრავლითა
და მას შინა არს დამტკიცით
და დაცვოვლ ვა ¹³⁾ მეოვფს.
შინაგან კრეტსაბმელსა მას.
დამკვდრებოჯლარს. და ეგ
რსთვე სახედ ვხედავთ გოჯ
ლსა რ შეცვოვლარს იგი ვა ¹³⁾
სახლსა შინა. დამყარებ
ოჯლსა. მოცვითა მით ფერ
ცხალთაჲთა. გარემო
ჲს მისა და ოჯკოჯანა
ჲთ კერძო. მომტკიცებ
ავლარს. ზოჯრგის ძოჯა
ლთაგან. შეზლოჯდვილ ორ
კერძოვე. წინაჲთ კერძო
გარდართხმოჯლარს მკერ
დი და ოჯღელნი საფა
რველად მისა ვნებათაგან

და ვა¹³⁾ იგი გიხილავს ქყნის
მოქმედთაჲ. განაგნიან რაჲ.
სადინელნი წყალთანი
რა¹⁰⁾ ნოტია ყონ ქყნჲ. აღ⁵⁾
მტილსაცა მივამსგავსოთ
რლსა შინა არიან. მრავალ
ფერნი ხენი. და თითო სახე
ნი. ნერგნი. დაწვალეობოვლნი.
ფერითა და სახითა.

და გემოჲთა. თითოფეოვლი
საკოვთრებითა თვსითა. იხ
არდების ერთისაგან წყლისა.

და ძალი იგი ნოტია მყოფელი
ყლთაჲ მათ ერთი არს ბოვ
ნებით. და საკოვთრებაჲ
მიმღებელთა მათ ზრდის
ათაჲ. განიყოფვის მრ
ვალ ფერად. ვრებითა³¹⁾ თი
თო პირითა. და იქმნის იგი
სიმწარს ხესა მას ში
ნა. პავოვრეცისასა. და
მაკოვდინებელ ხსსა მას
შინა მათოვნსა. რლისა
ნიგოზი მაკოვდინებელი წა
მალი არს. და სხჲ²⁸⁾ არს ძა
ლი მისი ზაფრანსა შინა
და სხჲ არს ბარსაბონსა შინა

და სხე ²⁸⁾ არს ნერგსა შინა.
რლსამე შინა ყინელ. და რლსამე
შინა ტფილ. და რლსამე
შინა განზოგებითარნ ძალი.

და შროშანსა. და ვარდსა.
აქოვს სოვლი ნელი. და ლელ
ოვსა და სხალსა აქოვს სიტ
კბოვებაჲ. და ვაზსა გამო
აქოვს ყოვრძენი. და მის
განარს ძალი ღვნისაჲ

და სხოვანიცა რნი აღმოჲს
ცენდებიან. ერთისაგან
მიწისა და ერთისაგან ნოტი
ისა გამოვალს და აღმო
აცენებს თითოფერად და
წვალეზოვლთა. ვრებასა ³²⁾
შინა მათსა:..

და ამას სახესა ვხედავთ
მტილსა მას შინა. ჩნსა სოვ
ლიერსა. ბოვნებისაგან და
ოვფროჲს ოლისაგან. ³³⁾ ბოვ
ნებისა. ძოვალთა და ღრტ
ილთა. და ძარღოვთა. და
ლართა. და იოვთა. და კო
რცთა. და ცმელთა. და თმ
ათა. და ფრჩხილთა. და
თოვალთა მხედველთა.

მრავალთა ფერთა. და ყოვ
რთა. მსმენელთა თითო პი
რთა კმათა. რი ³) შეეტყოვების
ამათ საკოვტრებიტა.
განწვალეზოვლიტა. განშოვრ
ეზოვლიტა. ოვრთიერთას.
ერთისაგან საზრდელისა
რი ³) შეიცვალეზის თითოვეოვლ
თა შინა ასოტა. საკოვტ.
რებისაებრ მათისა. რ ⁴) რი ³) მი
იწიის თოვალად შეეზავის.
ასოსა მას მხედველსა.
და ავკათა მათ განრჩ.
ოვნილტა. გოვგათასა
და რი ³) მიიწიის სასმენელად.
შეეზავის ბოვნიებასა. მას
შინა სმენისასა. და ბაგე
თა შინა განემარტის საზ.
რდელი. ძოვალტა შინა შეშა
გრდის (?). და განფიცხნის.
და ტვინტა შინა დაღბის.
და დაჩჩკს აღმოცენებისა
თვს. თმატა ორთქლიტა.
მით განმწვალეზელიტა.
და ოვკოვეთოვ განვიდის. იგი
სადინელთაგან მრგოვალ
თა. გროზ იქმნის თმაჲ იგი

ორი სვეტი დე-
დნის ტექსტს
აკლია.

მისგან კაცობრივისა. და
 შექმნა იგი კერპად. ვა ¹³⁾ იგი
 მთლელმან მან. ჟამად
 ჟამად განასროვლის სახს
 იგი ნივთსა მას შინა. პირ
 ველითგან. დასასროვლადმდს
 ეგრეცა გამოთლათ. ბოვნე
 ბისა მის ჩნისაჲ. სოვლისაჲ
 არს. პირველად დაწყებაჲ
 ოვსროვლად. განსროვლებ
 ასა სროვლ. და იყოცა ოდ
 ესმე. სროვლ. ოვკოვეთოვ
 მცა არა შემთხოვევასა
 მას ბოროტისასა. დაებრ
 კოლა მადლისა მისგან
 სროვლისა. და დაკლებოვლ იქმ
 ნა. დაბადებოვლობაჲ იგი
 რამცა ³⁴⁾ მბრწყინვიდა მის
 .. ხატებაჲ იგი ღჲ: ²⁶⁾
 .. იქმნა შრომით. და მოვზ
 აოვრებით. მიმავალ სოვლი

კაცისაჲ. მასვე სისროვლე
სა. ამას მიოჯწერს დბლი.²⁷⁾
მცქლი პავლს კორინთელთა
მათ და იტყვს.

ოდეს ყრმა ვიყავ. ვიტყოდი
ვრ⁶⁾ ყრმაჲ. ხ ოდეს ვიქმენ
მამაკაც. დაოკტევე სიყრ
მისაჲ იგი. რ⁴⁾ არა სხჲ²⁸⁾ სოვლი
არს ყრმისაჲ. და სხჲ მამ
აკაცისაჲ. აღ⁵⁾ ოვსროვლ
არს ყრმასა შინა. და სროვლ
მამაკაცსა შინა.

და ვა¹³⁾ იგი მცენარსთა. მოზ
არდთათვს ვიტყვთ. აღ⁵⁾ ცხო
ველარიან. რ რლსა აქოვნდ
ეს. ნაწილი ცხოველებისაჲ.
და ძრვისაჲ: არა ერქოვმის
მას ოვსოვლო. და არცა
ოვსროვლ. ოდეს აქოვს ცხ
ოველებაჲ: რ ოდეს იქმნა
მცენარს მოზარდცა არს

აღ⁵⁾ ვერ მიწვეწოვლ საქმესა
გრძნობისასა. ეგრეცა პი
როვტყოვთა შინა არს სლი³⁵⁾
პიროვტყოვებრი მგრძნობე
ლი. და ვერ მიწვეწოვლარს

სისროვლესა. რლარს მად
ლი მეტყოველი. და გოვლის
ხმის მყოფელი:..:

ამისთვის ვიტყვთ. ვდ ¹¹) სოვლი
განსროვლებოვლი ჭეშმარიტი.

კაცობრივიარს საცნა

ოვრ. ყლოთაგან საქმეთა მისთა.

ბ რი ³) გარეშს არს მისა. სახელის
დებით ხ იწოდების სოვლ.

და არა ჭეშმარიტ. ვინაათ

გან ოვსროვლარს იგი. ად ⁵) არს
მას შინა ნაწილი მოქმედი

მშოვმინვეერი. ვრ ⁶) იგი გოვესმა

მოსსგან დბდბისათვს კაც

ისა. ვდ ¹¹) არს იგი კაცსა შინა

მიდრეკითა მით მისითა ბოროტად.

რლისათვსცა მცქლი ³⁷) ასწავებს

და იტყვს. განიძარცოვით.

კაცი იგი ძოველი. და შეიმოსით

კაცი იგი ახალი. განახლებოვლი.

მსგავსებითა დამბადებელისა

თვსისათა: ად ⁵) იყოს

ჩნდა. რა ¹⁰) კლდ ვეგნეთ. მად

ლსა მას. მსგავსებისა ღთი

სასა. რლითა დაჰბადა

ღნ კაცი. პირველ ოდეს თქა ²⁹)

ჭქმნეთ კაცი ხატად და
მსგავსად ჩნდა. რლისაჲ

. : არს ღბე ³⁰) და ძლიერე

. : ბაჲ. აწდა : .

. : მდს და : .

. : ოკი : .

. : ოკე : .

. : ან : .

ესე კაცისა შესაქმს დაიწერა დედითა იშხნი-
საჲთა. ვინიკითხვდთ მწერლისათჳს ლოცვა ყავთ.

(დედნის გვ. 121).

II.

სასწავლო წიგნი

მ: . . . . . ნ . . . . .
. . . . . ქ . . . . .
. . . . .
. . . . .
თ . . . . . : . . . . . *)

ამას შენდა პატიოსანო: ჩნ შეესწ
ირავთ. რლისა მადლისათჳს ჰკით
ხს. მოკსენებაჲ მისთჳს იყენ. ³⁸)
არიან მრჩობლ წერილთა მათ
წარმოღება. პირველად დაბა
დებოვლთა მათ ღთისა მიერ
ექოვსთა მათ დღეთა ქმნოვლი

---

*) წაბლალულია დედანში. მიხედვისამებრ სამეცნიერო ქრისტომატიის დანარჩენ წერილებისა, აქ უნდა ყოფილიყო მოხსენებული ავტორის სახელი და აგრეთვე სახელი იმ კაცისა, ვისადმი მიმართულია ანუ ნაძღვენი ეს ეპისტოლე. ავტორი რომ ყოფილა ქართველი, ეს ცხადად სჩანს თვით მის ნაწერიდგან. თუ რა დროის ძეგლია „სამეცნიერო ქრისტომატია“, საილამაც ამოვიღეთ ეს „სასწავლო წიგნი“ და „სამკურნალო ტრაქტატი“, ნახე წიგნში „მწერლობა მე IX-X საუკუნისა“.

და სხოვანი რნიმე წთაგან ³⁹) წიგ
ნთა. თავდგმოვლნი. შემდგომდ
ჟმთა აღწერილნი: . :

პდამისითგან პირველ შექმნოვლი
სადთ. ვე ²⁵) თევდოსი ღთის მოყოვ
არისა: ბ: და აბოვდანტის მბ
რწყინვალისა. მერმე კლდ რაო
დენი იქმნა სოფელსა შინა: ლ:
წვალეებისა სახელები. და განმ
არტებაჲ მათი. შემოკლებოვლი
თა და ოვზეშთაესითა გოვნებ
ითა თითოვეოვლისა მათისათვს
რაოდენი შექმნა ღნ. ექოვთა (?) დღე
თა სოფლის შესაქმისათა. რლ
სა იგი ითხოვდა. და მიგიწერეთ შნ: ⁴⁰)

ქ: და არიან ესე პ სა დღესა ცანი
ზესკნელნი და პირველსავე დღესა
ქოვესკნელნი: ბ: ქუნა: ბ: წყა
ლნი. რლისაგან არს. თოვლი მყინ
ვარი. სეტყოვაჲ. თრთვლი და ცოვ
არი. და სოვლნი მსახოვრნი. რლ
არიან ესე: ლ: ანგლზთა პირნი:
ანგლოზნი მადიდებელნი. ანგლზნი
ქართანი. რნი ჰბერვენ. ანგლზნი
ღროვბელთანი. და ნისლისანი. და
სეტყვსანი. და თოვლისანი. და
თრთვლისანი. ანგლზნი კმისა ქოვ

ხილისანი. და ელვისანი. ანგლზნი
ცივისანი. და ცეცხლისანი:

ანგლზნი ზამთრისანი. და თესვისანი.
ანგლზნი არსსანი. და ზაფხოვ
ლისანი. და ყნო⁴¹) სოჯლნი დბდბლ
თა მისთანი. ცათაშინა და ქყ
ნსა ზა. ოჯესკროჯლოთანი. და
ქოჯეშს ქენისანი: მ:

ჯჯხთისა⁴²) და წარსაწყმედელისა
ნი. და ბნელისანი. ზა ოჯესკროჯლ
თა წყალთანი. რლ ოდესმე ქენ
სა ზა. რლისაგან ბნელი მწოჯხრი: მ:

ზ: ლამს და ნათელი დღისაჲ და განთია
ღისაჲ. ესე შჯდნი ძლიერნი საქმენი
ქმნნა ღნ დღესა მას პირველსა:

ძ: ხ მეორესა დღესა პირველ სამყ
აროჲ შს წყალთა და წყალთა: ამას
დღესა განიყვნეს წყალნი. ზოგი
მისი აღკდა ზა სამყაროჲსა და
ზოგი მისი დაადგრა ქოჯეშს სამ
ყაროსა მას. შს ყლსა ზა პირსა
ქენისასა. ესე ხ ქმნა ღნ დღესა: ბ სა

ძ: ხ მესამესა დღესა. ზლოჯები მდინა
რები. წყაროჯები ტბები. მეორედ
თესლი სათესავი. მესამედ მცენარ
ენი. ხს ნაყოფიერი და ოჯნაყოფოჲ

დ: მალნარნი. ესე ოთხი საქმს

ძლიერი ქმნა ღნ დღესა მესამესა:

ქ: ხ მეოთხესა დღესა. ა: მზღ და მთ-
ოვარს. ბ: ვარსკოვლაენი ესე სა
მნი: დიდნი საქმენი ქმნა ღნ დღე
სა :ღ: სა

ქ: ხ მეხვთესა დღესა. ა ვეშაპი დიდი
ბ თევზნი და სხოვანი. ბ მფრინვე
ლნი ფრთოვანნი წყალთა შინა
ესენი ქმნა ღნ დღესა მას: ე: სა:

ქ: ხ მეექვსესა დღესა. ა: მკეცნი საც
ხოვარნი. ქოვეწარმავალნი ქენი
სანი და კაცი. ესე დნი ⁴³) დიდნი
საქმენი ქმნა ღნ დღესა მე: ვ: სა
და იყო ყი ²) ქმნოვლი ღე კბ: ვ თა დღეთაჲ

ქ: ღა აღასრუვლა ყივე ⁴⁴) საქმს თვისი
დღესა მას მეექვსესა რაოდენ
არიან ცათა შინა და ქენსა ზა ზღ
ოვთა შინა და ოვფსკროვლთა
ნათელსა და ბნელსა და ყოსა შინა

ღა განისოვენა ღნ ყლთაგან საქმ
ეთა მისთა. დღესა მას მე: ზ: სა:
და აკურთხა და განწმიდა იგი
და აოვწყა იგი ანგლოზისა მიერ.
მოსს. რ ⁴): კბ: მამათმთავარ
ნი აღამითგან ვე ²⁵) ისლისამდს. ⁴⁵)

ღა გამოვირჩოთ თავისა ჩემისა
ნათესავისაგან მისისა. ერი მო
გებოვლი ყლთაგან წარმართა.

ბ იყვნის თაენი ესე. და არიან ნა

თესენი: რლთათჳს თქა ²⁹⁾ ონ ⁴⁶⁾ ესრეთ:
ჰ: ადამ: სტთ: მნოჳს: ქაინან:
მალაღელ: იარედ: მნოჳქ: მათ
ოჳსალა: ლამექ: ნოვს: სსმ:
არფაქსად: სალა: ხ კაინან
არა მოაქსენა რიცხოჳსა შინა
მბერ: შალეგ: რაგავ: სეროჳქ:
ნაქორ: თარა: აბრაჳამ:
ისაკ: ღა: ისლ: ერთბამად: კბ:
ნათესავ. : ამისთჳსცა: კბ: არიან
ანბანნი: ებრაელთანი: რლ ⁹⁾):
არიან ესენი: ანბანი მბრჳმბრი.

ჰ: ალეფ *) : : ბსთ: : ბიშელ: : ღალს: ლს:
ვაე: : ჴანავ: სთ: ტსთ: იოთ:
ჰათ: ლამედ: მემ: : ნონ: სამექ:
აინ: ფს: : წადს: : ქოფ: : რს: შინ:
თავ: ამისთჳს: კბ: წიგნარიან.
ძოჳველისაგან შჯოჳკლისა :
მსე მოჳკლნი ებრაელთა შს: კხ
რამე არიან: ხ კბ აღირაცხები
ან: რ ხოჳთნი ოგი ასონი მთ შს
ორკეც არიან: ქათ შრჩობლარს:
მემ: და ნონ: და ფს: და წადს
მსრეთცა წიგნნი აღირაცხებიან
ა აბესით რლარს შობაჲ სოფლისაჲ:

*) დედანში ყოველი ასოს სახელის შემდეგ თვით ასოც სწერია.

- ბ. მლისმოთ რლსა ჰქჳან გმსლოთაჲ ⁴⁷):
- ზ. მდოისკრა: რლარს ლევიტელთაჲ;
- ღ. მდოდაბირ: რლარს რიცხოვთაჲ;
- ქ. მეედებარიმ რლარს მეორს შჯოვლი
- ვ. დიიზ ⁴⁸) რლარს ისოვ ნავესი: წიგნი;
- ზ. დიიოზ: რლარს იოზი: . . ;
- ც. დასოპტიმ: რლარს მსაჯოვლოთაჲ.
- თ. დიროვთ: რლარს როვთისი:
- ი. სფერთელიმ რლარს დავითი: . . ;
- ი.ა. ღვბდრიაშია რლარს ნეშტთაჲ ა:
- ი.ბ. ღვბდმიაშინ: რლარს ნეშტთაჲ ბ:
- ი.გ. დისმოვლ: რლარს მეფეთაჲ; ა:
- ი.დ. დიდთოვდისმოვლ ⁴⁹) რლარს მფთაჲ: ბ:
- ი.ე. დმალაქიმ რლარს მეფეთაჲ; გ:
- ი.ვ. დმალაქიმ რლარს მეფეთაჲ: დ:
- ი.ზ. დმასალოთ რლარს იგვთაჲ:
- ი.თ. ტკოჯელსთ რლარს ეკლესიასტს:
- ი.თ. სირამ რლარს: ქებაჲ ქებათაჲ;
- კ. დათარიასარა რლარს იბ წწყლოთაჲ:
- კ.ა. დიესაია: რლარს ესაია წწყლისაჲ: ⁵⁰)
- კ.ბ. დიიერემია: რლარს იერემიაჲსი;
- კ.გ. დიეზეკიელ: რლარს ეზეკიელისი;
- კ.დ. დიდანიელ რლარს დანიელისი;
- კ.ე. დიეზდრა: რლარს ეზრაჲ: ა:
- კ.ვ. დიეზდრა რლარს ეზრაჲ: ბ:
- კ.ზ. დიესთერ რლარს ესთერისი: . . ;
- მ. არიან სხოვანიცა მკირენი წიგნი

ნი: რლსა ჰრქჳან: ძინოთ: რლარს გოდბჳ:
ესე იერემიასა შეერთვს: რლარს
რიცხვსა შაგის მეტი: და იერემია
სავე შეერთვს: რა ¹⁰) რკოკოვე რიცხვ;
ცა ესე წიგნთაჲ გაოკწყოჲ ჰეშ
მარიტითა სიტყუთა: . :

ძ: ხ სიტყუსა შემოდებისაჲ ამის არს
სახს ესე: ოთხად და ხოვთად
განჰყოფენ. ებრაელთა ყრმნი ⁵⁴):
ძოველისა შჯოვლისა განთა:
ხოვთეოვლად დააწესებენ მოს
ეს წიგნთა: რ შემდგომთაჲცა მათ
ესრსთვე დააწესეს. რლარიან
წიგნნი ესე: შობათაჲ: გამოს
ლვათაჲ: ლევიტელთაჲ: რიცხთაჲ:
მეორისა შჯლისაჲ: მეორედ:
ხოვთეოვლად: სტიქერონნი: რლარ
იან: წიგნნი ესე: იობი: ლეთი: იგვთა:
ეკლესიასტს. ქებაჲ ქებათაჲ: . :

ძ: ხ სიბრძნს სოლომონისი. და ზირ
აქი. იგიცა სტიქერონვე არიან:
და სარგებელნი არონაჲსანი
რლარს კიდობნისანი. ხ ებრაელთა
არა დადვეს ძოველისა შჯლისა

ძ მესამედ ხოვთეოვლად წნწყლოჲ
რლარიან წიგნნი ესე: იბ თა წნწყლ
თაჲ: ისაიაჲ: იერემიაჲ: მზეკიელი

ღანიელი: რნ იწყო წწყლებად.

ოჯწინარსს ეზეკიელისა:

ბ ცხოვნდა ცხოვრებასა მისსა.

მრავალჟამ: და მიიწია ვე ²⁵) მეორსტ

წლადმდე. დარიოს მეფისა.

რი ³) იყო ოჯწინარსს პირველსა წელ

სა კჯროს მეფისასა:

ძ: ხ შემდგმდ ჟმთა წწყლთა ამთ

წწყლებდა ანგეოზ. დასაბამსა

მეორედ უსწებასა მის ტაძრისასა

იშმს ⁵²): წწყლებდა ზაქარიაცა

შემდგმდ: მვ დღისა ანგეაჲსა

დასასროჯლსა უსწებისათჲს.

მის ტაძრისა. ხ ჟმთა მათ წწყ

ლებდა მალაქიაცა: . . .

ძ: ხ ზოგად აღიწერნეს. ესე: იბ ნი წწყლნი

ძ: მეოთხედ ხოჯთეოჯლად დააწესეს

წიგნსა: რლსა ჰრქვან. ლექთობინ

რლ გამოითარგმანების. დაწერილად.

ესე წიგნნი არიან ისოჯ ნავესი.

პირველი წიგნი. მსაჯოჯლთაჲცა მასვე.

შეერთვის. და როჯთისი. ამისთს

ერთი იგი ასოჲ ორკეცარს. რლარს

ქათ: ნეშტთაჲ: ა: და მე ბ: ამი

სთჲს. რ ორკეცარს მემ: . . .

ღა მეფეთაჲ წიგნი: რ ორკეცარს

ნონ. მე: ბ: და მე ლ: მეფეთაჲ

რ ორკეცარს: ფს: ესე არიან: ოთ
ხნი იგი ხოვთეოვლნი: რნი იგი
აღირაცხებიან: : ძ : წიგნად არიან
: ძღ : თავ რიცხვთ: ამისთვის რ ორ
კეცარიან: ღ ნი: იგი აღონი: :

ძ: ხ შემდგომად ღ თა ამათ ხოვ
თეოვლთა : ძა : პირველი და მე ბ :
წიგნი ეზრახსი. ერთ წიგნად
შეირაცხებიც, ებრაელთა შს. ამის
თვის. რ წადეცა ორკეცადვე შე
ირაცხებიც რლარს: ძვ: თავი: წოვ
ლილ წოვლილად თქოვმოვლი:

ძ: ხ ესთერისი წიგნი: ძბ: შეირაცხების
: ძზ : თავად იპოვების: ესე ძბ ნი.
სადავე იპოვებიან. და მრავალ-
ფერითა სახითა აღრაცხნი:

ძბ თა მათ საქმეთათჳს. რლ
ქმნა ღნ: ვ თა მათ დღეთა სო
ფლის შესაქმისათა. ძბთა მთ
თვის ნათესავთა ვდამითგნ
იხლისამდს. ძბთა მათთვის
ასოთა: აღფითგან ვე²⁵) თავად
მდს: და ძბთა მათთვის წიგნთა
შობათაჲთგან ვე²⁵), ესთერისა. და
საწყაოვლიქმნა: ძბ სა ქსესტნა
ჰრქვან ებრაელთა მოღ. ხ მოღი
ბერძენთა გამოთარგმანეს და

მოდაღვე სახელსდებენ:

ეგრევე სახედ მეგვპტელნი. სახელსდებენ **მმბ**. ეგრევე სახედ ასოჯრნი. და არაბიელნი. **მოდაღვე** სახელსდებენ. რი ³) გამოითარგმანების აღსარება. რლარს **მოღიმ**:

ოჯკოჯეთოჯ არა აღივისის **მოღი** იგი არა აღიარის ვდ ¹¹) სავსს არს: და სხოჯასაცა აღგილსა გა მოთარგმანებაჲ ორკეცად კპოვო: რ კრქჯანცა გნომონ. რლარს საწყყოჯლი: სახელედების აღსარებაცა. და აღსარებოჯლი და აღმარებელი:

რ რიცხვ იგი საქმეთა მათ ღთისა თაჲ დასაბამითგან ქბთა მათ ასოთა სიტყჳს შეთოღებაჲ (?) რლი სათვს შჯოჯლი ჩნდა მოიწია. და ღთისა მოძლოჯრებითა ყივე ⁴⁴) ჩნ სახელ გოჯექმნა: რლისაგან შჯოჯლი. და საიდოჯმლონი. მას შინა. ქს იჯ ⁵³) მოსლოვასა მას მის სა გვწამა. და გამოგვცხადნა

რი მოვიდა და სახარებითა შით აღგვსო ჩნ. საზომი იგი ცხორებისაჲ. **მოღისა** მისგან ესე იგი არს აღსარებისაჲ. ყნ რნ ⁵⁴) აღიაროს

მისა მიმართ. ცხრბჟ მისგან
შეიმოსოს. საწყაოკლითა მით
სიწმიდისაჲთა. რ ებრაელთა თქვ
ან. რლარს ძბ: ქსესტი: პირველ მო
კსენებისა მისებრვე. აღრაცხილი
სა. რნი მრავალ სახედ თქოკმ
ოკლარიან. რ მრავალთა სხოკ
ათა ნათესავთა. გინათოკ შეკ
მატეს. გინათოკ გამოაკოკეს
საწყაოკლისა მისგან. რი ³) კეშმა
რიტად ებრაელთაგან აღირა
ცხა. აღ ⁵) ჰრომთაცა შს იპო
ვა. ენისაებრ მათისა: . :

მოღსა საწყაოკლ ჰრქჳან. ვა ¹³)
ებრაელთა. შს. აღეფ ყრმასა
სწავლასა შინა ჰმოძლოკრინ.

და ბერძენთა შს აღფინ ძიებად
იპოვა. და სახელედების. ხ მე ვის
წავე. ებრაელთაგან. ცხადად
იპოვნეს. სხოკასაცა ენასა შს.

ად დავითსაცა: ი წიგნადვე განკ
ყოფენ: პირველით: თნით ⁵⁵): გან. რლ
არს. **მსრიბ**, რი გამოითარგმანების.

ნეტარ არს კაცი რი არა მივი
ვე ²⁵) რლისა თავი: **მრმეს ჰილალ დაზო**
მბიონ. რლარს ნეტარარს რნ
გოკლისხმა ყოკ გლახაკისაჲ.

ხ აზილას თქა ²⁹). ნეტარ არს სახს
კეთილი მიცემად: ბ: წიგნად: მა ⁵⁶).
რლისა თავი. **ქიალთა არობალა**
ფინიშანი: რი გამოითარგმანების.
ვა ¹³) სოჯრინ ირემსა ვე ²⁵) **ოა** ⁵⁷)
თავადმღს: რლისა თავი. **სლონი**.
მასფათა ქლამელ ემთე რი ვა
მოითარგმანების: ღო. სარჩელი
შენი მეოჯფესა მიეც. ბ წიგნად: **ოა** ⁵⁸):
რლისა თავი: აპოთი იცლესოი
რლი გამოითარგმანების ვრ კეთილ
არს. ისლისა ღი გოჯლი ვე ²⁵) **კს** ⁵⁹): მღს
რლითა (?) თავი. ესდიადონა. ილოჯლა
მასის. რი გამოითარგმანების:
წყალობათა შენთა ოო ოკე ⁶⁰):
ოჯვალბდე: ხ **ღ** წიგნად **ჟთ** ⁶¹) რლისა თავი
ადონა იმაონა თაათათა
ლანოჯ რი გამოითარგმანების
ოო შესავედრებელ მეყავ ჩნ: ვე ²⁵) **რე** მღს ⁶²)
რლისა თავი. ოჯდჯლა ადონაი
ქიტოფ ქელოჯლა მესდო. რი გამო
ითარგმანების: აოჯვარებლით ოა ⁶³)
რ ტკბილარს. ხ არს ფნთა ⁶⁴) მათ ზა
ბ: მ: წიგნად: **რმ** ⁷⁴): ფნი რლისა თავი
ოჯდჯლა ადონაჲ ქიტობ ქილოჯლ
ამისდო. რი გამოითარგმანების.

ეგრეთვე: აოკვარებდით ოა რ კეთილ
ვე ²⁵) დასასროკლადმდს ვე ²⁵) მეერგა
სესა ფნსა. რლისა თავი არს
აღელოკველ. ბაკადისო რი გამო
ითარგმანების: აქებდით ლა სიწმი
დეთა შინა მისთა. არს იგიცა
აზა ⁶⁵) რნსა ⁶⁶) ფნსა: წიგნი განმართლს
რ ებრაელნი ჰყოფენ. დასასროკლსა
თითოვეოკვლისა წიგნისასა
შ თა მათ წიგნთა საფნეთა ⁶⁷):
და სროკლსა მას ფნისასა:
საგლობელი დასასროკლი არს წიგნსა:
მისტობაროქ აღონაჲ სლოი
ილი: მეალო აოდ: ლოკლა
ამინო ამინ: რი გამოითარგმნბს
ქხლარს ⁷⁵) ოი ⁷⁶) ღი ილისაჲ ამიერთგან
ოკე იყენ იყენ. ესე არს სადა
დაესროკლების თითოვეოკლი შ ვე ⁶⁸) იგი
წიგნი რიცა ⁶⁹) იგი წერილარს დასას
როკლსა: მე მ ფნსა და ო.ა. სა და
კვ და რმ სა ⁶²) ხ რ ⁷⁷) და მეერგასისა მის
ქხლარს ოი ღი ილისაჲ იყენ იყენ. ყი
სლი აქებდით ოა: რი ითქოკმის ებრა
ელებრ ქოჰანნეს: სამათე ისე
თელოკლა. აღელოკვლა ითქოკმის
აქებდით: აღ ითქოკმის ოა. და.

დაესროვლები **მ** ოვლისა ამის
სათსალმოვნი საქმს:

ბ მიკვრს: თითოვეოვლად: აღმოძქ
ითხველთაჲ. ესოდენისა ამის
სლისა წდისა შემზადებაჲ და
გოვლის ხმის ყოფაჲ. რნი სარგებ
ელსა ამას. და ლთისა ნიქსა.
მიიღებენ. რა ¹⁰) არცალა ამასზა.
იქადოდიან. შს წარმართთა
ყრმათა. აღ ⁵) რა ¹⁰) ოვწყოდნიან
რაჲცა იზოვოს მათ შს შემზა
დებოვლი გინათოვ შჯლისაგან
ჰ შემპრიტად წთაგან წიგნთა ძოვ:
ელისაგან შჯლისა. და ახლისაგან
რი იგი მათ შს იზოვოს. მიზნეზი
აქოვნიდეს. პირველად წარმართთა
შს: ასოჲსა შემოდებაჲ

ქ: აღეფისაგან. რი ითარგმანების
სწავლისა მცნებაჲ. მოყვანე
ბოვლსა მას ყრმასა და იტყვს

ისწავე აღეფისაგან. და მათა
მიმსგავსებოვლად. აღფა. სახელი
დასდევს. და შეეტყოვა გამოთ
ქოვმაჲ იგი. გამოთარგმანებ
ოვლისაჲ. ბერძენთა ენასა. :

რა ¹⁰) ჰრქან ⁷¹) ყრმასა ისწავე ძიებად

აღფინ. რ აღფინსა ძიება ჰრქვ
ან. ბერძენთა ენასა. აღ⁵) რ⁴) თავცა
არს ასოჲ იგი აღფაჲ. და
ლთისა მიერ მოცემოულარს. ნა
თესუსა კცთასა: აღებად პირი
სა. და გოჯლისხმისყოფად. რლო იგი
წიგნსა ისწავებდედ. დიდითა
აღებითა პირისაჲთა ითქოჯმის

ბ სხე იგი ასოჲ მცირედითა აღე
ბითა პირისაჲთა. მიეთხრობვის.
და ითქოჯმის. აღ⁵) არცაღა
ასოჲ აქოჯნდა ბერძენთა. აღ⁵)
ფუნიკისაგან ასოჲთა წერდეს
მათსა მას ბერძოჯლოს ასოსა:

რ ეგრსთვე კმითა და სახელის დებ
ითა. ვა¹³) ებრაელთაჲ. მიმსგავ
სებოჯლოდ. ჰებრაელთაებრვე
პინიკთა მათგანვე იპოვა

პალამიდის ვინჴე: ოჯკოჯანაჲს
კნელ მოვარა: და იწყო: აღფა:
ბეტა: ივ⁷²) ხ ასოჲ ბერძენთა ოჯპო
ვა. მარტოდ. ესე იგი არს:
აღფა: A: ბმტა B: ბამა Γ: დმტა Δ:
იომტა E: კაპა K: ლამდა Λ: მჴ M:
ნ3 N: ო3 O: პი Π: რო P: სიმბ Σ: ტაჴ
T: შესძინჴ. კადმოს მილისელმნ

ასოფ საში. თებთ **⊕**: **ფ** **ჟ**: **ჟი** **X**:
ამისთსცა მრავალჯამ: **იზ** ⁷²) ხ იც
მევედეს. ამისთსცა რ პირველთა
მათ არა აქოუნდა ლიტონი.
პალიდა სახელსდევს. სიმიამსა
გან. და პისა. და ალფასა წერ
დეს. და სხოჯასა მრავალსა
სიტყოჯასა სხოჯად სახსდ. სა
ხელსდებდეს. და წერდეს: .
ამონიდოს ჯონელმან შესძინა
ორი ასოფ: **სებთ** **H**: **ჟ**: **ა**:
ეპიქარმოს სირაკელმან საში სხა:
ზებთ **Z**: **ჟნი** **Ξ**: **ფსნი** **Ψ**: და ესრსტა
აღესროჯლა: **ქლ**: იგი ასოფ. ამის
თსცა მიამსგავსა ომიროს
რიცხვ იგი **ქბ** თაფ მათ წიგნთაფ
ებრაელთაფ. **ქლ** სა მას ასოსა
გამოსახოჯლსა. და აღრაცხი
ლსა. და მანცა თსსი იგი კელო
ვნებაფ. სლიადოფსი. **ქლ**: ნი და
ჩხიბოჯლნი **ქლ** ითა მით ასოფ
თა მიამსგავსა: ეგრეთვე კლდ:
დჯსევს (?). ესევე სიტყუს შემოღებაფ
ჩნისა მის აღთქოჯმისაფ. რლისა
თჯს იგი აღვთქოჯთ. ჩოჯენებად
რიცხვ იგი **ქბ**: თა მათ საქმეთა

ლთისამიერ რი³) მ: თა მათ დღეთა
სოფლის შესაქმისათა იქმნა
ლოცვა ყავთ ჩემთვის საყოვარე
ლნო. აღმორაჲ იკითხვიდეთ. სი
ყოვაროვლით შეიწყნარსთ:

(ამ სასწავლო წიგნის მეორე ნახევარს აღარ ვბეჭდავთ. აქ მოყვანილია ქრონოლოგიური ტაბლიცა ებრაელთა, პტოლომეთა, სპარსთა, რომაელთა და ბერძეთა ისტორიიდან, —ასო მთავრულით თეოდოსიოსამდე, რომელმაც ერთი წელიწადი იმეფაო და შემდეგ ამისა წვრილი ხუცურით ჩამოთვლილია კიდევ სხვა მეფენი, ვიდრე ნიკიტორე კვირიჯანამდე).

ქარაგმის სიტყვების ახსნა:

1, ჩნთასა ჩუენთასა	31, ვითარებითა
2, ყი ყოველი	32, ვითარებასა
3, რი რომელი	33, უფლისაგან
4, რ რამეთუ	34, რათამცა
5, ად არამედ	35, სული
6, ვრ ვითარ	36, დაბადებისათვის
7, შს შორის	37, მოციქული
8, რჟს რაჟამს	38, იყავნ
9, რლ რომელ	39, წმიდათაგან
10, რა რათა	40, შენ
11, ვდ ვითარმედ	41, ყოველნი
12, ხ ხოლო	42, ჯოჯოხეთისა
13, ვა ვითარცა	43, დიდნი, დიდებულნი
14, გნ გან	44, ყოველივე
15, ყი ყოველი	45, იერუსალიმისამდე
16, თა თანა	46, უფალმან
17, კლდ კუალად	47, ჰქვიან გამოსლვათაჲ
18, ვლს ვიდრემდის	48, დედანში უზის ქარაგმა
19, მრ მიერ	49, ქარაგმა ზის დიდთოჳ—ზე
20, მდს მარადის	50, წინასწარმეტყველთაჲ
21, უკუანაჲთ	51, ყრმანი
22, მს მარადის	52, იერუსალიმს
23, ზედაჲსზედა	53, ქრისტე იესო
24, არა ხოლო	54, ყოველმან, რომელმან
25, ვე ვიდრე	55, ფსალმუნით?
26, ლუთისაჲ	56, ორმოცდაერთი
27, დიდებული	57, სამოც და თერთმეტი
28, სხუაჲ	58, 72
29, თქუა	59, 88
30, დიდებაჲ.	60, ოფალო უკუნისამდე

61, 99	70, რომლისა
62, 105	71, ჰრქუას
63, ოფალსა	72, თექვსმეტი ხოლო
64, ფსალმუნთა	73, თექვსმეტი
65, აზა. ზ ქარაგმითაა	74, 106
66, 150-სა	75, კურთხეულარს
67, საფსალმუნეთა	76, ოფალი
68, ხუთივე	77, ასი.
69, რომელიცა	

ყველა შეცდომათა

იქმნეს—იქმნის, გვ. 95

რი ¹¹)—რი ³), გვ. 98

გკლი—გოკლი, გვ. 102

დალატათჳ—დალატათოჳ, გვ. 103

გოკლსა—გოკლსა, გვ. 104

ყლი ¹⁴)—ყლი ¹⁵), გვ.

შეშაგრდის—შეშაგრდის?, გვ. 113

წწყლთაჲ—წწყლთაჲ ⁵⁰), გვ. 123

ყრმანი ⁵⁴)—ყრმანი ⁵¹), გვ. 124

წწყლისაჲ ⁵⁰)—წწყლისაჲ, გვ. 123

დაზო—დალო, გვ. 128

ქლამელ—ქლამელ, გვ. 129

მათ ზა—მათ აზა ⁶⁵), გვ. 129

15 ყი ყოველი—15 ყლი ყოველი, გვ. 135

მეტუელი—მეტყუელი, გვ. თ

დაიბეჭდა 100 ცალიად

894.63.09

ჯ 202

ფასი 40 კაპ.

P. S. შემოსული ფული გადაიდება ფონდად მე IX-
X საუკ. მწერლობის ნიმუშების საბეჭდავად.